

TEMA 13. EL FRANQUISME: LA POSTGUERRA (1939-1959)

1. EL CARÀCTER DEL RÈGIM FRANQUISTA

1.1. Un règim dictatorial

- Franco pretenia construir un nou ordre polític “regenerador d'Espanya” que acabés amb les idees de democràcia liberal. El nou Estat franquista presentava aquestes característiques:
 1. La **concentració de poders** en la persona de Franco que va adoptar el títol de caudillo. Franco era cap d'Estat i durant molts anys també va ser president del govern, generalíssim dels tres exèrcits i cap nacional del partit únic.
 2. Un **totalitarisme** inspirat en el règim feixista italià i en el nacionalsocialista alemany. Es va suprimir la Constitució del 1931 i, per tant, les llibertats i els drets democràtics. Es van prohibir els partits polítics i els sindicats i només van ser permesos el partit i el sindicat oficials.
 3. El **caràcter unitari i centralista** de l'Estat. Es van abolir els estatuts d'autonomia republicans i es va fomentar la marginació de la llengua i la cultura pròpies de Catalunya, País Basc i Galícia.
 4. La **repressió** constant dels vençuts i de l'oposició.
 5. El control dels mitjans de comunicació, sotmesos a una **censura** rígida. També les publicacions i els espectacles havien de sotmetre's al control de la censura oficial.

1.2. El suport de l'exèrcit, del partit i de l'Església

- L'exèrcit va ser el suport més destacat de règim. Es va configurar com a instrument de la repressió política i va participar activament en el poder.
- La Falange Española y de las JONS va esdevenir el partit únic i va integrar els participants més actius del franquisme. També va ser el gran instrument de difusió del discurs oficial del règim i va exercir el control dels mitjans de comunicació i de propaganda.
- L'Església catòlica va tenir un paper destacat en la justificació i defensa del règim franquista, que es definia com a Estat confessional catòlic. A canvi, l'Església va obtenir beneficis econòmics, una gran influència en el sistema educatiu i la imposició dels valors i de la moral catòlica a la societat.

1.3. Les actituds socials

Les diferents actituds socials pel que fa al franquisme s'han classificat en:

- Suport:
El suport de:
 - Les **classes altes** (comerciants, empresaris, grans propietaris...), que van recuperar la influència econòmica, social i política perduda durant la Segona República.
 - Bona part dels petits i mitjans **propietaris agrícoles** del nord d'Espanya
- Passivitat:
 - Les **classes mitjanes** constituïen un sector políticament de confusió, però el trauma de la guerra els va atemorir i van desenvolupar una actitud majoritàriament passiva davant la dictadura.
- Rebuig/passivitat:
 - **Sectors populars**: Malgrat que una minoria va exercir una oposició activa al règim franquista, la por i la misèria, van portar a una situació de passivitat política, però no s'amagava la hostilitat.

1.4. Les “famílies” del règim

- El funcionament polític del règim franquista estava restringit als grups que havien mostrat la seva adhesió incondicional al caudillo, molts dels quals van acabar integrats en la falange.
- L'Església va influir també en la vida política del règim, com l'Opus Dei.

2. LA REPRESSIÓ CONTRA ELS VENÇUTS

- La creació d'un nou ordre totalitari exigia posar fi a tot el que havia defensat la causa republicana durant la Guerra civil.
- Milers de persones van ser empresonades, perseguides, torturades o executades. També es va incitar a la població a denunciar les persones sospitoses de desafecció al règim.
- Va ser un “**temps de por i de silenci**”, en el qual les persones amagaven el seu passat i no parlaven de política. Va ser un dels factors que van contribuir a la pervivència de la dictadura.

3. EL FRANQUISME A CATALUNYA

3.1. El franquisme i els franquistes catalans

- L'establiment del règim franquista va assolir unes **característiques especials** a Catalunya.
- Franco va signar el decret **d'abolició de l'Estatut de Catalunya**, amb el qual posa fi a l'**autogovern**. A partir del 1939, el nou règim franquista va tenir un caràcter centralista i uniformista.
- El franquisme va comptar a Catalunya amb el suport :
 - D'una part de la població, integrada per: industrials, propietaris agraris, grans comerciants i financers.
 - La Falange que no era gaire abundant.
- Els càrrecs de responsabilitat van ser sempre designats des del poder i entre persones de provada fidelitat al franquisme.

3.2. La persecució dels vençuts

- La repressió contra les persones, els partits i les associacions considerades rojo-separatistas va ser molt àmplia:
 - Van ser executats uns 3500 catalans, entre els quals, Lluís Companys, Joan Peiró...
 - També va ser molt severa la **depuració de treballadors** de les administracions públiques i d'entitats privades.
 - Es va procedir a la **confiscació de les propietats** de les persones i les entitats considerades desafectes.

3.3. La repressió de la identitat catalana

- La política franquista a Catalunya va voler reprimir i **esborrar la identitat catalana**:
 - L'ús del **català va ser prohibit** en la vida pública i va ser considerat causa de sanció i multa fora de l'àmbit privat.
 - Hi va haver també una persecució de totes les manifestacions culturals catalanes i una prohibició generalitzada dels símbols de catalanitat.
- Aquesta política tan agressiva va provocar l'efecte contrari al desitjat: una forta reacció cultural i cívica que va identificar el catalanisme amb l'antifranquisme.

4. PER QUÈ ESPANYA NO VA INTERVENIR EN LA 2ª GUERRA MUNDIAL?

- A l'inici de la Segona Guerra Mundial (1939) Espanya va declarar la seva neutralitat, però després de la victòria alemanya sobre França va declarar la **no-bel·ligerància** (suport diplomàtic i econòmic al Eix).
- Llavors es va produir l'ENTREVISTA D'HENDAIA
 - La propaganda franquista va divulgar que al 1940, gràcies a l'habilitat de Franco en la trobada amb Hitler a Hendaia, Espanya no va entrar en guerra i el país es va salvar de mals més grans. La documentació alemanya reflecteix que va ser Hitler qui no va acceptar les ambicions territorials de Franco.
- Després de Hendaia, un grup de "voluntaris" espanyols (División Azul) van donar suport a les tropes alemanyes, i l'Estat va ajudar-los amb recursos materials.
- Quan la guerra va començar a ser desfavorable pel feixisme, els americans i britànics van pressionar Franco perquè es distanciés de l'Eix. El resultat va ser la tornada d'Espanya a l'estat de neutralitat.

5. LA CONSOLIDACIÓ DEL FRANQUISME (1939-1951)

5.1. La necessitat d'un canvi d'imatge

- Amb la derrota d'Alemanya el 1945, el franquisme va haver d'assumir, que si volia perviure, havia de distanciar-se del feixisme.
- El discurs oficial el va presentar com un règim catòlic, conservador i anticomunista, que tenia l'objectiu final d'evolucionar cap a una monarquia en el moment adient. Aquesta nova fase va comportar la **marginació del falangisme** més radical.

5.2. Els anys del boicot internacional (1945-1947)

- La postguerra mundial va suposar per al franquisme una etapa **d'aïllament i de rebuig internacionals**.
- La persistència del franquisme va tenir un cost econòmic i polític enorme:
 1. Tancament de fronteres de França
 2. **Retirada dels ambaixadors**
 3. Espanya gairebé no va rebre ajudes econòmiques: no es va poder beneficiar del programa d'ajuda nord-americana a Europa (**Pla Marshall**).
 4. Va ser exclosa de la nova aliança defensiva occidental, l'OTAN.

5.3. La Guerra Freda salva el franquisme

- La configuració de **dos blocs antagònics** (l'URSS i els EUA) i el començament de la **Guerra Freda** van alterar la situació internacional:
 - En aquest nou context era més important per als Estats Units i per als països occidentals frenar el comunisme que la democratització del sistema polític.
- Poc a poc es va donar pas a **l'acceptació internacional del règim**.

5.4. La institucionalització del règim

- El règim, amb la pretensió de dotar-se de legalitat jurídica, va elaborar les **Leyes Fundamentales**, que no tenien res a veure amb una constitució democràtica.
- Les Corts Espanyoles no tenia cap representació democràtica i tots els seus membres, els **procuradors** eren:
 - Designats des del poder.
 - Escollits per la **representació corporativa per terços** --> per expressar la voluntat del poble (família, municipi i sindicat). Per escollir procuradors del terç familiar, s'utilitzava el sufragi per cap de família.
- Aquest sistema es va anomenar democràcia orgànica.

5.5. La política econòmica de l'autarquia

- Un dels objectius inicials del franquisme va ser aconseguir autosuficiència econòmica (**autarquia**). Amb aquest objectiu es va fomentar una política que proposava l'aïllament de l'exterior i la substitució del lliure mercat per la intervenció de l'Estat en l'economia. La política autàrquica va tenir tres grans àmbits d'actuació:
 1. **La reglamentació del comerç exterior**: va passar a ser regulat per l'Estat, va reduir les importacions als productes imprescindibles. El resultat va ser l'encariment dels productes que calia importar (com ara el petroli) i una gran escassetat de béns de consum.
 2. **El foment de la indústria**: amb la finalitat d'assegurar la independència de l'Estat. L'any 1941 es va fundar l'**Instituto Nacional de Industria (INI)**, per promoure la nova política industrial. A Catalunya es va crear la hidroelèctrica Enher, es va nacionalitzar la Hispano-Suiza, convertida en la Pegaso i es va crear la SEAT.
 3. **La regulació estatal de la comercialització i dels preus**: va afectar sobretot el sector agrari. Els preus baixos oficials dels productes de primera necessitat van provocar una davallada de la producció.
- El resultat de la política autàrquica va ser un estancament econòmic profund caracteritzat pel col·lapse del comerç exterior i per una disminució del nivell de vida.

5.6. Racionament, mercat negre i estraperlo

- La rigidesa de la reglamentació econòmica comportava el control del mercat per part de l'Estat. El resultat va ser la falta i el racionament dels productes de primera necessitat, que es distribuïen per mitjà d'una cartilla de racionament.
- La taxació dels preus dels aliments per sota del valor real va comportar que molts productors preferissin vendre al mercat negre a un preu tres o quatre vegades superior a l'oficial (**estraperlo**).

5.7. Unes condicions de vida i de treball molt dures

- Durant la dècada del 1940 hi van haver salaris baixos, escassetat de productes i preus alts. **El nivell de vida de la població va disminuir** com a conseqüència de la inflació i dels salaris baixos.
- Aquesta situació:
 - Va obligar a molts treballadors a realitzar més hores i més feines.
 - Va provocar el sorgiment de malalties com la tuberculosi.
 - Va incrementar la mortalitat, sobretot infantil.
 - Va faltar habitatges dignes, provocant l'augment del barraquisme i la utilització de coves com a habitatge.

6. ELS ANYS DEL RECONeixEMENT INTERNACIONAL (1951-1959)

6.1. Del falangisme al nacionalcatolicisme

- El malestar creat per les dures condicions de vida i de treball i l'opressió política, va provocar protestes. N'hi va haver de massives com la **vaga general de Bilbao** del març el 1948 i el **moviment popular de Barcelona** del 1951.
- Les dificultats polítiques i econòmiques i la necessitat de suavitzar els trets del franquisme més coincidents amb el feixisme, van portar a Franco a remodelar el govern al 1951, amb la intenció de facilitar l'apropament a les potències occidentals.
- El nou govern va obrir una nova etapa política caracteritzada pel predomini del **nacionalcatolicisme**, perquè va donar un pes més gran als catòlics, en detriment dels falangistes.

6.2. L'entrada en el context internacional

- La Guerra Freda va facilitar que les relacions internacionals d'Espanya, i que a partir del 1950 fos admesa en diferents organismes internacionals.
 - El reconeixement internacional definitiu va ser l'any 1953 per mitjà de la signatura dels **acords amb els Estats Units** i del **concordat amb la Santa Seu**.
- Els acords amb USA van contemplar aspectes de caràcter defensiu i econòmic. Els americans van obtenir d'Espanya el dret d'utilitzar **instal·lacions militars** en territori espanyol, a canvi de material bèl·lic per modernitzar les forces armades i ajuda econòmica i tècnica.
- Franco va aconseguir el suport polític de la gran potència, que va assegurar el règim i una acceptació internacional progressiva.

6.3. La necessitat de reorientació econòmica

- Entre l'any 1956 i 1958 hi va haver protestes als nuclis industrials principals. Les reclamacions salarials van portar a un **moviment vaguístic** important.
- L'any 1957, Franco va fer una altra remodelació del govern, amb la qual va promocionar encara més els sectors catòlics.
 - Hi van entrar com a ministres, els anomenats **tecnòcrates**, molts dels quals procedien de l'**Opus Dei**, que van ocupar llocs decisius en la direcció econòmica del país amb la intenció de procedir a una liberalització econòmica per tal de salvar l'Estat, a punt de fer fallida.

6.4. La Ley de Principios del Movimiento Nacional

- Una de les primeres actuacions del nou govern de Franco va ser la promulgació de la **Ley de Principios del Movimiento Nacional** (1958), que actualitzava els principis rectors del règim sense aterrar-ne el caràcter dictatorial.

7. ADOCTRINAMENT DE LA SOCIETAT

7.1. Les normes de comportament social

- El franquisme va imposar canvis en la vida quotidiana, els quals va voler imposar els seus valors ideològics i morals.
 - Es va imposar un **culte a Franco** mitjançant les publicacions i mitjans de propaganda oficial.
 - Es van difondre unes formes de comportament basades en la moral cristiana tradicional.
 - Per tal d'enquadrar la societat i adoctrinar-la, es van impulsar normes de comportament social i es van crear diferents organitzacions. L'organització juvenil va ser el **Frente de Juventudes**.

7.2. El sotmetiment de la dona

- Per a les dones el franquisme va significar la **pèrdua de tots els drets** aconseguits durant la Segona República i la consolidació d'un **sistema de valors masclista** que les tornava a la llar i les considerava inferiors.

7.3. Una educació per adoctrinar

- L'educació va esdevenir un mitjà important d'adoctrinament polític i religiós. Es va imposar **l'obligatorietat de la religió** i de la **Formación del Espíritu Nacional**, assignatura que ensenyava els principis bàsics de la doctrina falangista i era impartida per membres del Movimiento.
- Es va prohibir la coeducació.

8. L'OPOSICIÓ EXTERIOR: ELS REPUBLICANS DE L'EXILI

- En la fase final de la Guerra Civil, milers de republicans van fugir a França. Alguns van tornar però la resta, uns van romandre a l'exili o només van tornar a Espanya després de la mort de Franco.
 - Aquest **èxode** va suposar la pèrdua de personalitats importants en els camps intel·lectual, artístic i científic.
- El 1945 a Mèxic, estant a l'exili, s'hi va escollir un nou **govern republicà** i durà fins al 1977.
- Els que van travessar la frontera van ser internats a camps de refugiats al sud de França. Quan alemanya va ocupar França els refugiats van ser internats a camps de concentració i extermini, on molts d'ells van morir.

9. LA RESISTÈNCIA A L'INTERIOR

9.1. Del desmantellament a la clandestinitat

- En acabar la guerra, els partits i sindicats opositors havien quedat desmantellats.
- La reconstrucció va ser lenta i difícil i es va haver de fer en la clandestinitat, degut a la repressió política. Els comunistes del **PSUC** i del **PCE** van ser la força **més rellevant**.
- Es pot dividir l'actuació de l'oposició durant el primer franquisme en tres etapes:
 1. 1939-1944: l'actuació de la resistència interior va ser molt limitada, i el més significatiu va ser la persistència d'una petita activitat guerrillera (**maquis**).
 2. 1944-1947: la derrota de l'eix va provocar un optimisme de la caiguda del règim i una reorganització de les forces antifranquistes, creant:
 - A. **Moviment Socialista de Catalunya (MSC)**
 - B. **Front Nacional de Catalunya (FNC)**
 - C. **Alianza Nacional de Fuerzas Democráticas**

9.2. L'activitat guerrillera: els maquis

- Acabada la Segona Guerra mundial molts espanyols es van organitzar en partides de guerrilles que van entrar a Espanya i van actuar sobretot en les zones rurals de la muntanya.
 - **OBJECTIU** : desestabilitzar el franquisme i provocar l'entrada de les tropes aliades per derrocar el règim de Franco.
- L'acció més important va ser la **invasió de la Vall d'Aran** (octubre del 1944) dirigida per guerrilles comunistes.
- Al 1948 tant anarquistes com comunistes van abandonar la lluita armada. La manca d'ajuda exterior va contribuir al fracàs de la lluita armada, sent durament reprimits.

9.3. El ressorgiment de la conflictivitat social

- A la dècada del 1940 va començar a ressorgir tímidament un moviment de protesta protagonitzat per les classes treballadores, contra la precarietat de les condicions de vida i del treball.
- Els comunistes i cenetistes es van centrar en **l'acció política clandestina**, però sectors obrers catòlics com **l'HOAC** van plantejar reivindicacions socials i laborals, creant així **conflictes laborals**.
 - L'acció reivindicativa de més transcendència popular fou la **vaga de tramvies** de Barcelona, provocant un boicot generalitzat de la ciutadania.
- Es va desenvolupar un **moviment estudiantil**, que s'oposava al **Sindicato Español Universitario (SEU)**.
 - Les manifestacions més significatives van ser a Madrid i Barcelona amb els **fets del Paranimf**. A partir d'aquest moment el moviment es va anar estenent a altres universitats.

14. EL FRANQUISME: L'ETAPA DEL CREIXEMENT ECONÒMIC (1959-1975)

1. MUNICIPALS LIBERALITZACIÓ ECONÒMICA I PLANS

1.1. EL PLAN DE ESTABILIZACIÓ

- 1957: autarquia com a sistema econòmic.
- La Xina creix moltíssim.
- 1959-64: objectiu de liberalització comercial i financera → **Plan de Estabilizaci3n** amb 3 eixos:
 - **Estabilitzaci3n de l'economia** → reduir inflaci3n (control preus i salaris). S'eleven interessos i es limiten crèdits bancaris.
 - **Liberalitzaci3n interior de l'economia** → eliminaci3n d'organismes estatals interventors.
 - **Liberalitzaci3n exterior de l'economia** → eliminaci3n d'obstacles per l'entrada de mercaderies estrangeres. Baixa el preu de la pesseta per cridar l'atenci3n els empresari estrangers.
- Organismes internacionals atorguen préstecs a Espanya per evitar una possible suspensi3n de pagaments. Pretenien incorporar l'economia espanyola als mercats internacionals.

1.2. L'HORA DELS TECNÒCRATES

- Tècnics Polítics més preparats professionalment que els seus antecessors (tecnòcrates) → busquen modernitzar Espanya "Reformisme tècnic".
- "**Desarrollismo econ3mico**" havia de garantir la principal d'estabilitat social i continuïtat política sense qüestionar principis polítics de la dictadura.

1.3. ELS PLANS DE DESENVOLUPAMENT

- **Plans de desenvolupament (creixement) econ3mic i social** → organitzaci3n per impulsar el sector públic i oferir ajudes als inversors privats.
- Laureà López Rodó: president comissaria del Plan del Desarrollo i responsable Plan Badajoz.
- 3 plans quadriennals (4 anys):
 - 1964-1967
 - 1968-1971
 - 1972-1975: queda tallat per la mort de Franco.
 -
- Obren 2 línies d'actuaci3n (inspirats en el model francès):
 1. Accions estructurals: resoldre deficiències indústria
 2. Pols de desenvolupament: reduir desequilibris regionals desenvolupament territoris deserts.
- Resultats de la planificaci3n limitats

1.4. EL PAPER DE L'ESTAT

- Reforma fiscal insuficient, afectava els impostos indirectes → afecten rics i pobres.
- Hisenda: limitar dèficit públic i controlar despesa pública (controlar endeutament). Ingressos i despeses no es desviïn.

Desarrollismo:

- Creixement en els pressupostos dels ministeris dedicats a serveis socials i a infraestructures gràcies al creixement econòmic.
- Reducció en defensa i governació.

2. ELS ANYS DEL CREIXEMENT ECONÒMIC

2.1. EL PROTAGONISME DE LA INDÚSTRIA

- Indústria (1960-1973) creixement 10% anual.
 - Millora productivitat, importació maquinària i tecnologia, inversió estrangera, baixos costos salarials. **Model dependent de l'exterior.**
- Diversificació de la producció:
 - Creixement sector metal·lúrgic, químic, alimentació, vestit, calçat i mobiliari.
 - Creixement considerable pels baixos costos de producció.
- Les zones de **tradició fabril** continuen predomini (Catalunya i País Basc)
 - Petroquímica i centrals nuclears.
- **Industrialització** de zones noves (Madrid , Ferrol, Sevilla...)

2.2. LA TRANSFORMACIÓ DE L'AGRICULTURA

- Anys 60: crisi agricultura tradicional. Sector menys afavorit.
- Augment de la demanda de productes ramaders i hortofrutícoles:
 - Intensificació dels conreus i **explotacions ramaderes modernes.**
- El govern va promoure la concentració parcel·lària i els regadius → Èxode rural cap a la indústria:
 - Disminució de la població activa agrària.

2.3. LA MODERNITZACIÓ DELS SERVEIS I DE LA CONSTRUCCIÓ

- **Gran increment sector serveis:** terciarització, turisme.
- 60s: Boom turístic
 - Clima, platges, preus baixos...
- Comerç internacional: importacions i exportacions.
- Construcció: edificació àrees urbanes, turístiques... Autopistes de peatge (BCN- Mataró). Falta de pisos a les ciutats de la gent que hi anava a viure però aquests tampoc tenien diners per comprar pisos.
- Creixement del sector bancari:
 - **Necessitat de finançament:** inversió de capitals, crèdit... Acabaran agafant el lideratge dels bancs: BBVA, Santander, Banc Sabadell, Caixa de pensions...
- Només quan un país està garantit de sector primari i secundari, es pot permetre invertir en el sector terciari. El comerç és el sector que més treballadors aporta.

2.4. LA FRAGILITAT DEL MODEL ECONÒMIC

- Model econòmic de creixement però molt fràgil → país que depèn massa de l'exterior.
- 1960-1975: Creixement del 40% de la renda per habitant, millora en la qualitat de vida.
- **Problema**: dependència de l'economia espanyola de factors externs
- Manca de recursos públics:
 - No va fer una reforma fiscal progressiva per redistribució de rendes, manca de noves infraestructures i de serveis públics necessaris... **S'afavoreixen als rics.**
- 1973: **greu crisi econòmica** → conseqüència de la crisi del petroli al reivindicar els preus més alts.
- Polarització del creixement: sector industrial i serveis (sector agrari, abandonó relatiu)
- Dependència de la tecnologia i inversió estrangeres (escassa despesa en investigació)
- Nivell de vida, sota d'Europa, mai arriba a la mitjana europea.
- Manca d'una fiscalitat moderna i progressiva.

3. EUROPA VA SALVAR ESPANYA?

- **Plan de estabilización** → canvi d'orientació econòmica que obra pas a la modernització i creixement de l'economia.
- **"Miracle espanyol"** resultat de la vinculació de l'economia espanyola al mercat internacional i l'onada d'expansió econòmica europea.
- L'emigració a Europa → factor clau de l'augment econòmic a espanya.
- Recursos financers arriben per:
 1. Trameses dels emigrants
 2. Divises dels turistes
 3. Inversions d'empreses estrangeres.
- Fan equilibrar la balança de pagaments per les importacions. L'economia europea va salvar la fallida espanyola i va permetre el creixement i desenvolupament posterior.

4. ELS CANVIS DEMOGRÀFICS I SOCIALS

4.1. UN GRAN CREIXEMENT DEMOGRÀFIC

- Augment demogràfic, política natalista → afavoreix creixement de la població. Taxa natalitat elevada.
- Augment de l'esperança de vida, devalliment mortalitat.
- Catalunya: de 3'9 milions al 1960 / 5'5 milions al 1975

4.2. DEL CAMP A LA CIUTAT

- Moviments migratoris → grans ciutats industrials oferien condicions de treball i de vida més bones.
- Èxode rural:
 - **Migracions exteriors** → França, alemanya, Suïssa, Bèlgica... Creixement econòmic, separació les famílies.
 - **Migracions interiors** → Madrid, Catalunya, País Basc, València
- A Catalunya: Intens, cinturó industrial (àrea metropolitana), barraquisme, males condicions...
- Increment de natalitat en les zones receptores.

4.3. ELS CANVIS DE L'ESTRUCTURA LABORAL I SOCIAL

- Incrementen **assalariats** i es consolida una nova burgesia urbana.
- Nova distribució sectorial:
 - **Agrícoles**: del 50% al 21%
 - **Industrials**: del 24% al 38% → Gran creixement dels obrers industrials .
 - **Serveis**: del 25% al 41% → Gran creixement de serveis perquè ho permet la riquesa del país.

4.4. LA MILLORA DEL NIVELL DE VIDA

- Millora dels salaris, increment del nombre d'ocupats → augment de la **renda per càpita** i familiar.
- Despeses familiars:
 - Disminució les destinades a l'alimentació
 - Augment les destinades a habitatge, domèstiques, lleure...

5. PROCÉS D'URBANITZACIÓ I DESEQUILIBRIS TERRITORIALS

- Creixement regulat per l'administració local → procés intens d'urbanització creant nous barris amb desequilibris econòmics i de nivell de vida.
- **El creixement urbà** → desequilibri territorial, incapacitat d'infraestructures, volum població dispers.
- Les noves àrees metropolitanes.

6. LA MODERNITZACIÓ DE LA SOCIETAT

- Modernització social a causa de:
 - **Societat de consum**: augment del poder adquisitiu i incorporació dones assalariades.
 - **Laïcització i secularització**: distanciar societat de les normes de l'església.
 - **Accés a l'ensenyament bàsic**: incorporació dones i molts més universitaris → Ley general de educació 1970 reorganitza el sistema fins als 14 anys.
 - **Modificació de l'estructura familiar**: famílies nuclears. Influència mitjans de comunicació, turisme i viatges → porten a un comportament familiar Europeu.
 - **Canvi de paper de les dones**: incorporació al món laboral i estudis.

7. REFORMISME POLÍTIC SENSE LLIBERTATS

7.1. EL REFORMISME LIMITAT DELS TECNÒCRATES

- Govern dels anys 60: amb clara influència de Carrero Blanco (vicepresident del govern des de 1957).
- Adaptar règim franquista als nous temps. Creixement econòmic i reformisme polític.
 - Cada cop més presència dels tecnòcrates
 - Promoció del desenvolupament econòmic.
 - Renovació política

7.2. LES REFORMES INSTITUCIONALS I LEGISLATIVES

- 1963: Tribunal d'Ordre Públic (TOP). Substitueixen al tribunal militar.
- 1966: Llei de premsa → Dona certa llibertat d'opinió. Revistes eròtiques, expressió contra el franquisme... Surten dos grups (reformistes i immobilistes).
 - **Fraga Iribarne**, ministre d'informació i turisme.
- 1967: Ley de Bases de la Seguridad Social
- 1967: Ley Orgánica del Estado (LOE)
 - Ley de Representación Familiar
- Llei de convenis col·lectius → acord entre treballadors i empresaris, per primera vegada es pot parlar i negociar. Empresaris comencen a separar-se del sindicat vertical (CNS)
- Llei de la seguretat social
- 1969: successió de Joan Carles de Borbó → concreta que successor de Franco seria Carles com a cap de l'estat.

7.3. TENSIONS ENTRE IMMOBILISME I OBERTURISTES

- Tots dos grups franquistes però immobilisme dictadura dura i oberturistes franquistes partidaris de canviar algunes coses.
 - Immobilistes: Carrero Blanco
 - Aperturistes: Fraga Iribarne
- 1969: **escàndol Matesa** → provoca una crisi dins el govern
 - Relacionat amb la Ley de Prensa
 - Descrèdit públic del govern per tolerància informativa
 - Influència de Carrero Blanco
 - Sortida dels ministres aperturistes (Fraga i Solís)
- **Instauració 1969 govern immobilista**

7.4. CRISI I RENOVACIÓ DE L'ESGLÉSIA

- Concili Vaticà II: l'església catòlica s'ha de distanciar del règim, cal retirar el suport incondicional.
- Exemple de renovació i a favor de les llibertats democràtiques i reconciliació política.
 - Conferència Episcopal: cardenal Vicente Enrique i Tarancón. Inici crítica del franquisme i renovació església espanyola.
 - Abat de Montserrat, Aureli M. Escarré. Representat d'oposició al franquisme català.
- Context de laïcització creixent de la societat i pèrdua de bona part de la seva influència.

8. LA REORGANITZACIÓ DE L'ANTIFRANQUISME

8.1. ELS GRUPSS D'OPOSICIÓ POLÍTICA

- 1960-75: Augment dels conflictes laborals → Moviment polític actiu i compromès.
- **PCE**: Santiago Carrillo i Dolores Ibárruri. Principal partit opositor comunista.
- **PSOE**: congrés de Suresnes 1972: Felipe González. Època de renovació del socialisme espanyol.
- Oposició moderada (dissidents del mateix règim): Dionisio Ridruejo, Joaquín Ruiz-Giménez (ex franquistes que creuen que ha d'acabar)
 - 1962: Congrés del moviment Europeu → com l'antifranquisme està ben coordinat i busca l'unitat d'acció. Contuberni de Munic (conspiració). Denunciar internacionalment la dictadura.
 - 1969: Comissió coordinadora de forces polítiques de Catalunya (unitat dels partits polítics catalans).

8.2. EL NACIONALISME BASC I LA CREACIÓ D'ETA

- **PNB**: referent del govern basc a l'exili
- 1959: ETA
 - Sector política-militar (lluita política i social)
 - Sector militar (lluita armada, des de 1968) → primers atemptats contra policies i guàrdies civils.
- 1970: Consell de guerra de Burgos.
 - Gran repercussió internacional

8.3. EL NOU MOVIMENT OBRER

- 1960-75: conflictes laborals es multipliquen.
- Conflictes: reivindicacions laborals i demanda de llibertat polítiques → autoritats ho consideraven com a problemes d'ordre públic i actuaven amb mètodes repressius.
- 1964: Creació CCOO → Marcelino Camacho: vagues com accions legals.

- 1967: USO (Unión Sindical Obrera) → obrers i església.
- Sindicats: **UGT**: activitat clandestina, **CNT**: pràcticament va desaparèixer

8.4. PROTESTES ESTUDIANTILS I CIUTADANES

- Protesta estudiantil, conflictivitat gairebé permanent.
- Repressió de l'Estat, radicalitzà encara més el moviment, i sorgiment d'entitats legals com ara **Justícia i Pau**.

9. LLIBERTAT, AMNISTIA I ESTATUT D'AUTONOMIA

- A la segona etapa hi va haver un increment de les forces antifranquistes a Catalunya.
- Pla cultural: augment de l'ús del català a l'àmbit públic, més revistes entitats, projectes culturals, editorials i discogràfiques.
- Augment de l'acció reivindicativa dels treballadors, amb vagues a diferents sectors.
- Universitats: situació d'agitació política continuada.
- L'actuació de l'oposició va ser massiva, i al final la majoria de la societat catalana es regia sota el lema: **Llibertat, amnistia i Estatut d'Autonomia**.

10. L'AGONIA DE LA DICTADURA

10.1 ELS DARRERS GOVERNS FRANQUISTES

- Juny 1973: Carrero Blanco va ser anomenat **president del govern**, però va ser assassinat per ETA a finals del mateix any.
- Gener 1974: **Carlos Arias Navarro** va formar un nou govern, el qual va presentar el projecte anomenat "**espíritu del 12 de febrero**", però va ser rebutjat.

10.2 L'INCREMERNT DE LA MOBILITZACIÓ POPULAR

- 1974: es va constituir la Junta Democrática
- 1975: el PSOE va impulsar la Plataforma de Convergencia Democrática
- Va augmentar la violència d'ETA, i exponencialment les repressions de l'estat.

10.3 EL CONFLICTE DE SÀHARA I LA MORT DEL DICTADOR

- 1975: aprofitant la malaltia de Franco, el re Hassan II va organitzar la Marxa Verda, una invasió pacífica del Sàhara.
 - Davant el perill d'un conflicte bèl·lic, Arias va signar **l'acord de Madrid**, que comportava el lliurement d'aquest territori al Marroc i a Mauritània.

10.4 LA MORT DE FRANCO

- En un context de condemna internacional del franquisme, el 20 de novembre de 1975 va morir el general Francisco Franco.
- Malgrat la pretensió de Franco, es veia més evident que la possibilitat d'un règim franquista sense Franco era impossible.